

Bożena Taras

Uniwersytet Rzeszowski

SOCJOLEKT RZESZOWSKICH STUDENTÓW – TRADYCJA MIĘDZYPOKOLENIOWA CZY EFEMERYCZNA EKSPRESYWNOŚĆ?

Bezpośrednią inspiracją refleksji nad zachowaniami językowymi rzeszowskich studentów była tematyka prowadzonych przeze mnie zajęć. Temat, który zaproponowałam studentom filologii polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego, brzmiał: *Język rzeszowskich studentów (socjolekt studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego, Politechniki Rzeszowskiej, Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Wyższej Szkoły Prawa i Administracji)*. W celu przygotowania się do zajęć studenci zobowiązani zostali nie tylko do przeczytania literatury¹, ale także do przeprowadzenia własnych badań. Zaproponowana przeze mnie problematyka spotkała się z zainteresowaniem studiujących. Ankiety (w liczbie 1153) i obserwacje poczynione przez studentów wśród słuchaczy rzeszowskich uczelni w latach 2011–2016 okazały się na tyle zajmujące, że zdecydowałam się na opracowanie zebranego materiału². Drugą przesłanką, która sprawiła, że postanowiłam przyjrzeć się zachowaniom językowym rzeszowskich studentów, jest brak publikacji lingwistycznej (leksykograficznej) dokumentującej język młodego pokolenia studentów polskich uczelni³. Lukę tę starają się

¹ Podstawowa lektura obejmowała dwa teksty: artykuł Danuty Bartol *O warszawskiej gwarze studenckiej* [1986] oraz rozdział autorstwa Ewy Kołodziejek pt. *Subkultura studencka* [2005: 159–195].

² Przeprowadzone ankiety, bezpośrednie rozmowy i obserwacja uczestnicząca dotyczyły słownictwa związanego z uczelnią i studiami, takiego jak: *uczelnia, student, uczyć się, zajęcia, wykład, ćwiczenia, sesja, egzamin, kolokwium, zaliczenie, dobry student, słaby student, student powtarzający rok, ocena bardzo dobra, ocena dobra z plusem, ocena dobra, ocena dostateczna z plusem, ocena dostateczna, ocena niedostateczna, stypendium*. Badaniami objęto słuchaczy studiów pierwszego i drugiego stopnia, czyli słuchaczy studiów licencjackich i magisterskich.

³ W latach siedemdziesiątych XX w. słownikiem dokumentującym socjolekt studentów był opracowany przez lubelskich językoznawców, Leona Kaczmarka, Teresę Skubalankę i Stanisława Grabiasa, *Słownik gwary studenckiej* [1994]. Badania prze-

wypełnić autorzy wydawanych w ostatnim czasie słowników rejestrujących leksykę słuchaczy poszczególnych ośrodków akademickich: Uniwersytetu Gdańskiego [Widawski, red. 2010], Uniwersytetu Warszawskiego [Kresa, Sabała, Żurek, red. 2015; Sabała, Żurek 2015], państwowych i prywatnych uczelni Poznania [Ruta, Wrześniewska-Pietrzak 2013, 2014]⁴.

Uważam, że na socjolektalnej mapie studentów Polski nie może zabraknąć Rzeszowa, stolicy województwa podkarpackiego i jednocześnie centrum studenckiego życia w południowo-wschodniej części kraju. Rzeszów jako ośrodek akademicki rozwija się od ponad 65 lat. W 1951 r., w pierwszym roku działalności Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej (dziś: Politechnika Rzeszowska), studiowało pięćdziesięciu studentów, obecnie w czterech największych uczelniach wyższych działających w mieście, tj. w Uniwersytecie Rzeszowskim, Politechnice Rzeszowskiej, Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania oraz Wyższej Szkole Prawa i Administracji, kształci się prawie sześćdziesiąt tysięcy osób⁵. Sądzę, że rzeszowscy studenci są już grupą na tyle liczną, że można ich postrzegać jako wspólnotę społeczną i kulturową. Stąd ważne wydaje mi się spojrzenie na zachowania językowe młodych ludzi studiujących w tym zakątku kraju. Problematyka opracowana zostanie z wykorzystaniem socjolingwistycznych narzędzi badawczych⁶.

Podjęta w tekście analiza przykładów słownictwa, którym współcześnie posługują się rzeszowscy studenci, niesie ze sobą pytanie o leksykę używaną przez tę grupę dawniej. W niniejszych rozważaniach odwołam się do lat osiemdziesiątych XX w., bowiem, po pierwsze, na te lata przypadła moja studencka edukacja, po drugie, język rzeszowskich studentów tego okresu został opisany w pracy magisterskiej zatytułowanej *Gwara studentów WSP w Rzeszowie w latach 1982–1987*, którą napisała Bożena Grońska [1987]⁷. Celowe wydaje mi się zatem porównanie

prowadzone wśród studentów wszystkich polskich uczelni. Materiał egzemplifikacyjny zebrano w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Do dzisiaj jest to jedyne opracowanie leksykograficzne zawierające leksykę środowiskową studentów z różnych ośrodków akademickich w Polsce.

⁴ Na przełomie wieków XX i XXI badano również język studentów krakowskich [zob. Zarębina, Gąsiorok 2005] i szczecińskich [zob. Kołodziejek 2005].

⁵ Informacje zaczerpnęłam z oficjalnych stron internetowych rzeszowskich uczelni: Politechniki Rzeszowskiej (portal.prz.edu.pl), Uniwersytetu Rzeszowskiego (www.ur.edu.pl), Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania (www.wsiz.rzeszow.pl), Wyższej Szkoły Prawa i Administracji (www.wspia.eu) [dostęp: 30.12.2016]. Dane te potwierdza prezydent Rzeszowa Tadeusz Ferenc: „Dziś mamy 60 tys. studentów, najwięcej w Unii Europejskiej w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców” [Wodecka 2017: 27].

⁶ Problemy metodologii badań i propozycje analiz materiałowych przybliży ukazujące się od 1977 r. czasopismo naukowe „Socjolingwistyka”. Systematyzację wiedzy z zakresu związków między faktami językowymi a społecznymi przedstawia Grabias w książce *Język w zachowaniach społecznych* [1994].

⁷ Praca napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Janiny Węgiej znajduje się w Archiwum Uniwersytetu Rzeszowskiego (sygn. 366/3/20).

zasobu leksykalnego socjolektu rzeszowskich studentów zarejestrowanego w latach osiemdziesiątych XX w. i na początku drugiej dekady XXI w., by dowiedzieć się, czy mamy do czynienia z ciągłością pokoleniową czy raczej z przemijaniem. Wcześniej należy jednak pokazać, że społeczność ta posługuje się charakterystycznym dla niej językiem, a przed podjęciem próby przypisania rzeszowskim studentom specyficznych cech wypowiedzi, wyjaśnić pojęcie *socjolektu*.

Odwołajmy się do rozważań Stanisława Grabiasa przedstawionych w książce *Język w zachowaniach społecznych* [1994: 97–213] i Ewy Kołodziejek zawartych w publikacji *Człowiek i świat w języku subkultur* [2005: 31–36; 159–195]. Za przywołanymi językoznawcami rozumiem socjolekt jako wewnętrzną odmianę języka polskiego, którego kształtowanie się uwarunkowane jest działaniem czynników społecznych. Socjolekty powstają we wspólnotach ludzkich, spojonych pewnym rodzajem więzi społecznej, wyznaczonych charakterem działalności członków tej grupy oraz systemem wartości przez nich przyjętych i w różny sposób respektowanych. Kształtowane są zarówno w grupach trwałych, pielęgnujących wielowiekowe tradycje (np. flisaków, górników, marynarzy, myśliwych, żołnierzy), jak i w grupach o małej trwałości, nieustannie tworzących się na nowo (np. przestępczych, rówieśniczych, sportowych, studenckich, uczniowskich). Wyróżnia się socjolekty o prymarnej funkcji profesjonalno-komunikatywnej: języki zawodowe (np. łowiecki, marynarski) i żargony (np. złodziejski, więzienny), oraz socjolekty o prymarnej funkcji ekspresywnej: slang (np. młodzieżowy, studencki) i odmiany o charakterze kryptozabawowym (np. tajny język dzieci)⁸. Różnic między socjolektami funkcjonującymi w określonych wspólnotach społeczno-kulturowych a językiem ogólnym upatruje się w zasadzie w odmienności warstwy leksykalnej.

Jak zauważa Grabias [1994: 116]: „Badania nad uwarunkowaniem zachowań językowych pozwalają twierdzić, że niemal każdy człowiek, uczestnicząc w życiu wspólnoty komunikatywnej, bywa członkiem wielu grup społecznych i tym samym staje się nosicielem wielu socjolektów”. Nie inaczej jest z członkami wspólnoty akademickiej. Studenci, szczególnie dziś, nie utożsamiają się z jedną społecznością – nie są bowiem wyłącznie słuchaczami uczelni wyższych. Wielu młodych ludzi łączy naukę nie tylko z rozwojem zainteresowań, ale również z pracą, tym sposobem stając się członkami kilku wspólnot komunikacyjnych; przykładowo, należą – oprócz do wspólnoty studenckiej i rówieśniczej – do hobbystycznej (np. blogerów, cosplayerów, fotografów, gitarzystów, graczy komputerowych, narciarzy, rysowników, tancerzy, wędkarzy, wolontariuszy) czy zawodowej (np. analityków, ankieterów, baristów, dziennikarzy, grafików, informatyków, instruktorów, korepetytorów, przedstawicieli handlowych, telemarketerów). I przede wszystkim dzisiejsi studenci są częścią wspólnoty globalnej – społeczności wirtualnej / e-społeczności.

⁸ Podstawą tego rozróżnienia są trzy podstawowe kategorie socjolektalne: zawodowość, tajność, ekspresywność. Podział uwzględnia funkcję dominującą. W rzeczywistości obie funkcje występują obok siebie w każdym socjolekcie.

Zatem identyfikując się z kilkoma grupami jednocześnie, nie są już tak zintegrowani i skoncentrowani na życiu akademickim jak dawniej, co jest zauważalne w ich zachowaniach językowych: posługują się słownictwem wspólnym dla kilku socjalnych odmian współczesnej polszczyzny⁹.

Bazą leksykalną dla wszystkich odmian socjolektalnych jest język ogólny potoczny¹⁰, np. *facet*, *gość* ‘człowiek’; *gląb*, *młot*, *pacan*, *tępak* ‘ktoś ograniczony umysłowo’, *masakra*¹¹. Z kolei warstwą utożsamiającą z odmianami środowiskowymi, zwłaszcza młodzieżowymi, jest słownictwo używane przez młodych ludzi niezależnie od przynależności grupowej. Na przykład bez względu na to, z którą subkulturą się utożsamiają, mówią: *debeściak* ‘ktoś godny podziwu, najlepszy; mistrz’, *full wypas* ‘coś wspaniałego’, *hajs* ‘pieniądze’, *hardcore* ‘ktoś wspaniały, wyjątkowy’, *hardcorowy* ‘wysmienity; ekstremalny’, *mieć bekę* ‘śmiać się / nabijać się z kogoś’, *sztos* ‘coś niesamowitego, fantastycznego’, *ściema* ‘kłamstwo, oszustwo’, *(s)trollować* ‘(s)provokować, ośmieszyć, (za)żartować’, *zajebisty* ‘wspaniały, znakomity’. Część słownictwa może być też wspólna dla kilku odmian socjolektalnych, np. dla socjolektu studentów i uczniów: *buda* ‘szkoła’; *kujon* ‘o kimś, kto uczy się długo i bezmyślnie’; *kuć*, *wkuwać*, *ryć* ‘uczyć się’; *leser* ‘słaby student, uczeń’; *lufa*, *pała*, *gała*, *laga*, *bania*, *glan* ‘ocena niedostateczna’. Wreszcie z charakterem działalności poszczególnych wspólnot związane jest słownictwo swoiste, tj. neologizmy i neosemantyzmy warunkowane typem aktywności właściwej każdej subkulturze. „Zatem dopiero na poziomie leksyki swoistej da się wyodrębnić słownictwo charakterystyczne dla studentów, zwolenników hip hopu, kibiców, żołnierzy czy młodocianych przestępców” – konstatuje Kołodziejek [2005: 35].

W socjolekcie studentów słownictwo swoiste będzie się odnosiło do realiów studiowania. Będzie to leksyka związana z uczelnią i nauką. Można choćby wskazać różne pola semantyczne, do których należy wyekscerpowane współcześnie słownictwo dotyczące mikrośrodowiska – rzeczywistości uczelnianej. Oto wybrane przykłady:

- uczelnia: *akademia*, *buda*, *bunkier*, *dziupla*, *klatka*, *kurnik*, *polibuda*, *studia*, *szkoła*, *szkoła wyższa*, *szkółka niedzielna*, *univ*, *uniwerek*, *urzet*, *zakład*;
- uczyć się: *czytać*, *dzięciolić*, *kuć*, *edukować się*, *odkrywać*, *pałkować*, *powtarzać*, *przyswajając*, *ryć*, *studiować*, *tluc*, *walkować*, *wklepywać*, *wkuwać*, *wlewać do mózgu*, *zakuwać*, *nabywać/pogłębiać/zdobywać/zgłębiać wiedzę*;

⁹ Przenikaniu leksyki między socjolektami sprzyjają trudności z wyznaczeniem ich granic [zob. Kołodziejek 2005: 35, 39].

¹⁰ Rozumiany jako uniwersalny język codziennej komunikacji polskiej wspólnoty kulturowej na bliskie jej tematy [Furdal 2000: 143–144].

¹¹ We współczesnej polszczyźnie słowo to zmienia swój zakres znaczeniowy; staje się uniwersalnym wyrazem służącym: wyrażaniu emocji, wartościowaniu, określaniu natężenia jakiejś cechy albo zjawiska [Słabczyński 2015].

- student: *(notoryczny) alkoholik, bydło, darmozjad, kojot, oszust, pijak, potwór, studenciak, studencik, studencina, szkolnik, uczeń, ziomal, żak, żaczek, żółtodziób;*
- dobry student: *ambitny, dzięcioł, intelektualista, kujon, kujonek, legenda, lizus, łeb, mądry, mózg, nieistniejący student, Nostradamus, orzeł, profesorek, prymus, przykładający się do nauki, ryjek, ryjówka, sokół, talent, wzorowy, zdolniacha;*
- słaby student: *bałwan, baran, ćwierćinteligent, frajer, głupek, imprezowicz, ja, kretyn, laik, lajcik, lajtowiec, leniuch, leń, Leser, luzak, matoł, mistrzu, mózg uczelni, nieuk, normalka, osioł, przeciętniak, słabeusz, słabiak, studencina; taki, co na studiach przypadkiem; wylajfowany, wyluzowany;*
- student powtarzający rok: *awansik, bimbant, desantowiec, drugoroczniak, idiota, imbecyl, kibłowiec, latawiec, leniwiec, leń, Leser, nadgorliwiec, ninja, obibok, patron, pechowiec, pijak, przelot, repetent, spadek, spadochroniarz, swojak, wieczny student, zlot;*
- wykład: *1,5 h wyjęte z życia, bajka na dobry sen, dżumandzi, elaborat, gadanina, godzina spania, lekcje, leżakowanie; marnotrawienie czasu na niesłuchaniu kogoś, kto myśli o tym, co zrobi na obiad; męka Pańska, monolog, mordęga, mordownia, nuda, odczyt, paplanina, poczytaj mi mamo, pogadanka, posłuchanie, prelekcja, przemówienie, przenośne narzędzie senne, referat, sala samobójców, sleep time, spanko, usypialnia, wpisz na listę, wykładzina, zabijacz czasu, zło konieczne;*
- sesja: *bój, chwile grozy, czas eliminacji, czas kucia, czas pokory, eliminacja nieuważnych, eliminacja studentów, finał, kampania wrześnieowa, katorga, koniec, masakra, moment prawdy, odsiew żaczków, pogrom, potwór z Loch Ness, rzeź, rzeź niewiniątek, sąd ostateczny, SOS, system eliminacji studenta jest aktywny / system eliminacji studentów (jest) aktywny, walka, wojna, wolne, zakuwajka;*
- egzamin: *badanie, bitwa, chwila prawdy, egzem, kartkówka, klasówka, sprawdzenie wiedzy, sprawdzian, test, walka o śmierć i życie, wyrocznia, zaliczenie, zdawka;*
- kolokwium: *kartkówka, kolos, kolosik, koło, kółko, mała bitewka, praca kontrolna, sprawdzian, test, wejściówka, wojna podjazdowa, zaliczenie, zasięki;*
- ocena bardzo dobra: *5.0, bdb, bedebe, ideał nieosiągalny, max, niemożliwość, piącha, piątal, piąteczka, piątka, piątusia, pięć, pięć zero, piona, super, szóstecka, the best;*
- ocena dostateczna: *3.0, a co mogłam dostać, do przodu, dost, fuks, nagroda pocieszenia, pan da trzy / panda 3, państwowa, państwówka, pchnięcie, pozytywna, pół bałwanka, satysfakcjonująca, trója, trójczyna, trójeczka, trójka, trzy, trzy zero, to co każdy dostaje, udało się, wystarczająca, zaliczone, zdałam;*

- ocena niedostateczna: *bania, cepa, dopalacz, dwa, dwója, dwójka, gala, glan, gram dalej, jedyńka, kiedyś się uda, kłapa, korba, laga, laska, lufa, łabądek, mierny, negatyw, ndst, niezaliczone, pała, pniak, porażka, powtórka, w plecy;*
- stypendium: *dodatek do darmozjadztwa, dofinansowanie, doładowanie, dotacja, forsa, hajs, (dodatkowa) kasa, kasiorka, mały zawieszek na moim koncie, mamona, Matki Bożej (Boskiej) Pieniężnej, nagroda, naukowe, pieniądze, pieniądze pomocnicze, pomoc materialna, renta, rencina, socjalne, stypa, wypłata, wyróżnienie, zapomoga, zasiłek.*

Socjolekt studentów jest odmianą ekspresywną. Jego celem jest wyrażenie postawy wobec otaczającego świata, emocjonalna ocena obiektów rzeczywistości. Służą temu rozbudowane ciągi tautonomów, czyli wyrazów jednoznacznych, wymiennych w każdym kontekście [Kołodziejek 2005: 162]. Pole leksykalne związane ze studiowaniem, z organizacją nauki i trudami zdobywania wiedzy nasycone jest emocjonalnością. Słownictwo socjolektalne jest karykaturalną interpretacją rzeczywistości i przejawem językowej kreatywności młodego człowieka, np. *mały zawieszek na moim koncie* ‘stypendium’; *kiedyś się uda* ‘ocena niedostateczna’; *dowód przegranej wykładowcy* ‘zaliczenie’; *marnotrawienie czasu na niesłuchaniu kogoś, kto myśli o tym, co zrobi na obiad; sala samobójców; mordownia; 1,5 h wyjęte z życia; męka Pańska* ‘wykład’.

W grupie rówieśniczej – studenckiej – człowiek pojawia się na chwilę, w pewnym tylko okresie życia. Według Grabiasa [1994: 116] odmiany, które powstają „w kontaktach bezpośrednich (zindywidualizowanych), np. różne socjolekty grup młodzieżowych – choćby slang studencki – odznaczają się zmiennością, są efemeryczne. Trwale w nich okazują się tylko mechanizmy tworzenia wyrazów – same wyrazy powstają i giną w zapomnieniu wraz ze zmianami osobowych składów grup”. Nie do końca można się zgodzić z tą opinią. Owszem, w pracy Grońskiej [1987] pojawiły się słowa, wyrażenia czy zwroty, po których nie ma dziś śladu, np. *kafarzyć* ‘uczyć się’, *teleturniej* „*wiem wszystko*” ‘student wiedzący wszystko’, *wysłać na drzewo banany prostować* ‘nie zdać egzaminu’, *filia* ‘filia rzeszowska Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie’, *AR [aer]* ‘zamiejscowy (rzeszowski) Wydział Ekonomii Akademii Rolniczej w Krakowie’, czy rozwiązanie skrótu *WSP* – oficjalnie Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie – jako: *Wyższa Szkoła Pożarnicza, Wieczorowa Szkoła Podstawowa, Wytwórnia Starych Panien, Wylęgarnia Starych Panien, Wspomożenie Seksualne Politechniki, Wyższa Szkoła Przeprowadzek, Wy-Sy-Py*¹².

Jest jednak spora grupa wyrazów, wyrażań, zwrotów, które od lat znane są studenckiej braci Rzeszowa, np. *kolos, koło* ‘kolokwium’, *pałkować, dzięciolić* ‘uczyć się’, *polibuda* ‘politechnika’, *stypa, ryjowe* ‘stypendium’, *szkoła* ‘uczelnia’, *wieczny student, spadochroniarz* ‘słaby student, powtarzający rok’, *sąd ostateczny*,

¹² W 2001 r. zmieniła się nazwa uczelni; z Wyższej Szkoły Pedagogicznej oraz filii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie i zamiejscowego Wydziału Ekonomii Akademii Rolniczej w Krakowie został utworzony Uniwersytet Rzeszowski.

rzeź niewiniątek ‘sesja’, *państwowa* ‘ocena dostateczna’, *Matki Boskiej* *pieniężnej* ‘dzień wypłaty stypendium’, *być do przodu / do tyłu* ‘zdać / nie zdać egzaminu’, *dać ciała, dać dupy* ‘nie zdać egzaminu’ lub ‘zawalić coś’. Słuszny wydaje się pogląd Kołodziejek, że „struktura socjolektu przypomina palimpsest: na starsze warstwy leksyki nakładają się warstwy nowsze”. Jest to wizja świata utrwalona w ekspresywnym słownictwie, wizja zindywidualizowana, emocjonalna, karykaturalnie interpretująca realia [Kołodziejek 2005: 194]. Studenci na nowo interpretują rzeczywistość. Przyjmują postawę nacechowaną humorem, fantazją, ironią, by wyrazić swoją niezależność wobec otaczającego ich świata.

Cechą charakterystyczną słownictwa socjolektalnego jest oryginalność, plastyczność i ekspresywność. Według Danuty Bartol cechę tę warunkuje przede wszystkim młodzieńcza spontaniczność studiujących. Badaczka zwróciła na to uwagę ponad 35 lat temu, w roku 1981, w artykule *O warszawskiej gwarze studenckiej*, i sędzę, że nadal można się zgodzić z tym spostrzeżeniem. Socjolekt studencki jest językową odmianą środowisk rówieśniczych. Językowe zachowania rówieśnicze sytuują się w obrębie kontaktów bezpośrednich. Warto przy tym pamiętać, że użycie słownictwa socjolektalnego przez członków wspólnoty studenckiej nie jest obligatoryjne, a w opisie leksyki socjolektalnej nie uwzględnia się zasięgu terytorialnego (ani ogólnopolskiego, ani regionalnego).

Socjolekt studencki jest odmianą mówioną. Jego zasięg i granice czasowe określa się orientacyjnie. W kategoriach czasu i przestrzeni socjolekt rozumiany będzie przede wszystkim przez studiujących na danym roku studiów, kierunku, wydziale czy uczelni w jakimś okresie. Współcześnie wyznaczają go zwłaszcza lata wspólnej nauki, bowiem forma kontaktów studenckich nie charakteryzuje się już tak mocną zażyłością jak dawniej. Coraz mniej jest zintegrowanych grup studenckich, np. mieszkańców akademika czy grupy konwersatoryjnej na roku, toteż stopniowo zanika więź środowiskowa, która dawniej odnosiła się do wspólnej pracy i życia, do wspólnych zabaw i ciągłego obcowaniu ze sobą.

Badacz socjolektu studenckiego musi się liczyć z wielką dynamiką jego rozwoju oraz z trudnościami z jego socjologiczną i psychologiczną interpretacją – zaznacza Bartol. Uważa ponadto, że zasygnalizowana przez nią problematyka warta jest „zakrojonych na szeroką skalę, kompleksowych badań” interdyscyplinarnych językoznawców, socjologów i psychologów, ponieważ „żadna z wymienionych grup specjalistów z osobna nie zdoła jej opracować w sposób rzeczywiście głęboki i wszechstronny” [1986: 334–335].

W swojej analizie skupiłam się na ogólnym zarysie problematyki. Obszerny materiał egzemplifikacyjny daje podstawy do dalszych badań nad socjolektem rzeszowskich studentów.

1. Warto byłoby na przykład opracować poszczególne aspekty słownictwa odnoszącego się do nauki i studiowania, a mianowicie pola tematyczne nazw określających przykładowo *wykład*, *sesję*, *ocenę niedostateczną*. Poddając wstęp-

nej analizie pole leksykalne odnoszące się do wykładu, zauważyłam, że można wyróżnić kilka kategorii, związanych m.in.: z wiarą (*kazanie, ewangelia, święte słowo wykładowcy, wieczność, męka Pańska*), wypoczynkiem / snem (*kołysanka, usypialnia, sypialnia, usypiacz, drzemka, spanko, sjesta, leżakowanie*), sposobem spędzania czasu (*czas na rozrywkę, krzyżówki, sudoku; gra na komórce; słuchanie mp trzy*), przekazami kultury (*sala samobójców, dżumandzi*) czy organizacją studiów (*przymus, zło konieczne, dni wolne od zajęć, nieobowiązkowe zajęcia, wolny czas, wpisz na listę*).

2. Można byłoby też omówić mechanizmy tworzenia wyrazów: mechanizmy słowotwórcze (m.in. neologizmy słowotwórcze, skróty tworzone za pomocą derywacji wstecznej lub „ucięcia”: *zal* ‘zaliczenie’, *egzam* ‘egzamin’, *komis* ‘egzamin komisyjny’, *zero* ‘egzamin zerowy’, *spad* ‘student spadający z wyższego rocznika, powtarzający rok’; zdrobnienia: *studencik, zaliczonko, kaska, kasiorka, wykładzik, wykładanko*; zgrubienia: *wykładzisko, zdolniacha, studenciak, studencina, wykładzina*; złożenia, uniwerbizacja: *wejściówka, państwówka, opisówka*) i zjawiska semantyczne (m.in. żartobliwe rozwiązywanie skrótu *SESJA* ‘system eliminacji studentów jest aktywny’, neologizmy semantyczne, zapożyczenia: *fajf* ‘bdb’, *partyboy, partygirl* ‘słaby student’, *mission imposible* ‘sesja’).

3. Interesujące byłoby również przedstawienie wartościowania rzeczywistości. Na przykład poddając pobieżnej analizie pole tematyczne *stypendium*, można dostrzec, że dominuje wartościowanie negatywne, np. *zapomoga, zasilek, rencina, jałmużna, cyrk, groteska, żart rektora i jego ekipy*. Według studentów jest to kwota niewystarczająca, nikła, mała, dlatego rzadko pojawiają się przykłady świadczące o wartościowaniu pozytywnym, np. takie jak: *uśmiech fortuny, biba, święto, zbawienie*.

Z zebranego materiału egzemplifikacyjnego wyłania się barwny i wielowymiarowy obraz współczesnego świata widzianego oczami młodych ludzi. Mimo szybkiej dezaktualizacji warto dokumentować socjolekt młodzieżowy, bo w rejestrowanej leksyce dostrzec można reakcję na dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość pozajęzykową: na zmiany historyczne, polityczne, społeczne i kulturowe.

Na zakończenie chciałabym jeszcze wspomnieć o postawie rzeszowskich studentów wobec badania ich zachowań językowych. W latach osiemdziesiątych XX w. wielu słuchaczy odmówiło rozmowy, argumentując, że ingerencja naukowa w ich język i badanie go prowadzić może do zaszufładowania tego języka i spowoduje, że odmiana ta przestanie być znana tylko studentom, co według nich nie byłoby zjawiskiem pożądanym [Grońska 1989: 23]. Współcześni studenci nie mieli już tego typu zastrzeżeń; prezentowali otwartą postawę wobec osób przeprowadzających badanie. Daje to nadzieję na zanotowanie nieustannie się zmieniającego języka rzeszowskich studentów i uchwycenie warstwowości charakterystycznych studenckich określeń nazywających realia życia studenckiego, a tym samym ocalenie od zapomnienia efemerycznych ekspresywizmów wzbogacających przekazywane z pokolenia na pokolenie formy socjolektalne.

Literatura

- Bartol D., 1986, *O warszawskiej gwarze studenckiej* [w:] *Współczesna polszczyzna. Wybór zagadnień*, red. H. Kurkowska, Warszawa, s. 321–335.
- Furdal A., 2000, *Językoznawstwo otwarte*, Wrocław (wyd. trzecie poprawione i uzupełnione).
- Grabias S., 1994, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
- Grońska B., 1987, *Gwara studentów WSP w Rzeszowie w latach 1982–1987*, Rzeszów (niepublikowana praca magisterska).
- Kaczmarek L., Skubalanka T., Grabias S., 1994, *Słownik gwary studenckiej*, Lublin.
- Kołodziejek E., 2005, *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin.
- Kresa M., Sabała M., Żurek A. (red.), 2015, *Słownik języka studentów Uniwersytetu Warszawskiego*, [online], <http://www.studenckamowa.uw.edu.pl/> [dostęp: 15.11.2017].
- Ruta K., Wrześniewska-Pietrzak M., 2013, *Emocjonalizmy i emocje w języku studentów uczelni poznańskich*, „Socjolingwistyka” XXVII, s. 69–83.
- Ruta K., Wrześniewska-Pietrzak M., 2014, *(Po)nowocześnie – o socjolekcie studenckim*, „Polonica” XXXIV, s. 261–278.
- Sabała M., Żurek A., 2015, *Kolos, stypa, legitka, czyli o „Słowniku języka studentów Uniwersytetu Warszawskiego”*, „Ukraińska Polonistyka”, nr 12, s. 72–78, [online], <http://www.studenckamowa.uw.edu.pl/co> [dostęp: 15.11.2017].
- Ślabczyński R., 2015, *Masakra – wyraz modny współczesnej polszczyzny*, „Język Polski” XCV, z. 3, s. 239–249.
- Widawski M. (red.), 2010, *Slang UG. Słownik slangu studentów Uniwersytetu Gdańskiego*, Gdańsk.
- Wodecka D., 2017, *Znaczy prezydent. Z Tadeuszem Ferencem rozmawia Dorota Wodecka*, „Gazeta Wyborcza”, 21–22.10.2017, s. 26–27.
- Zarębina M., Gąsiorek K., 2005, *Świat wartości w języku studentów krakowskich przełomu wieków. Teksty z lat 1996–2002 z AGH, ASP, UJ, WSP, AE, AR, AM, AWF*, Kraków.

SOCIOLECT OF RZESZÓW STUDENTS – INTERGENERATIONAL TRADITION OR EPHEMERAL EXPRESSIVENESS?

Summary

Rzeszów, the capital of Podkarpackie Voivodeship, is an academic center with a sixty-seven-year old tradition. Almost sixty thousand students are currently studying here. This group is so numerous that it can be perceived as a social and cultural community with its characteristic language behaviors.

The article compares the results of the research on vocabulary concerning educational institutions and studies carried out among the students of Rzeszów universities in 2011–2016 with the lexical resource of students registered in the 1980s. It was observed that Rzeszów students use the vocabulary common to several social varieties of contemporary Polish. However, juxtaposing the sociolectic lexicon, it was noticed that the forms passed down from generation to generation are enriched by ephemeral expressivisms.